

DENIS JUDD–KEITH SURRIDGE

THE BOER WAR

(A búr háború)

London, 2002. 352 p.

Az elmúlt három esztendőben számos könyv jelent meg a búr vagy más néven dél-afrikai háború (1899–1902) százéves évfordulójára. Kiemelkedik közülük a Judd–Surridge szerzőpáros sok problémát feltáró és igen olvasmányos feldolgozása.

A búr háború Nagy-Britannia legnagyobb expanzionista, gyarmati háborúja volt, és az egyetlen, amelyik európai származású ellenség ellen irányult. És tegyük hozzá: szinte a legnehezebben volt igazolható humanitárius alapon. Ezért történt, hogy az emberek többsége a brit birodalom határain túl – sőt azon belül is – a búrok oldalán állt. Angliában azonban ez a nagy gyarmati esemény lelkesedést is kiváltott, és nemcsak hatalmi-imperialista szempontok miatt. A mű érdeme éppen ezért abban rejlik, hogy széles körűen bemutatja a háború szimpatizánsainak és ellenségeinek motivációit.

A háború Nagy-Britannia győztes gyarmati háborúi közül a legkevésbé volt diadalmas, egyben megmutatta az angol birodalom gyengéit, és sok angol polgár a háborúval elvi okok miatt fordult szembe. A konfliktusban részt vevő mindkét fél nagyon megosztott volt. Mutatja ezt az is, hogy sok angol család tagjai különböző oldallal szimpatizáltak, vagy a búrok, vagy az angolok mellett kardoskodtak. Híres példát is hoznak a szerzők: például Beatrice Webb és testvérei is különböző oldalon álltak. Ennél is jelentősebb, hogy az angol kabinet, a politikai vezető réteg is megosztott volt a háborúval kapcsolatban. Jó néhány dél-afrikai angol a búrok oldalán állt. S nem csak a gazdasági tényezők döntöttek, a háborút nem minden dél-afrikai tőkés támogatta. Nem volt problémamentes a brit és gyarmati csapatok – főleg a demokratikus ausztráliaiak és a brit hivatalos tisztek – közötti kapcsolat. A búr oldalon viszont a külföldi csoportok és egyének csatlakozását inkább tehernek, mint segítségnek értékelték. A búr köztársaságban sem mindenki volt híve a korlátozott vallásos fundamentalizmusnak, amely némely vezetőt jellemezett, és emiatt sok kívülállónak időnként úgy tűnt, hogy ez nem imperialista háború, hanem polgárháború. Abban mindkét oldal egyetértett, hogy feketék vagy színesek ne vegyenek részt a harcokban, bár ezt a britek nem tartották be – a rasszista búrok haragjára. A liberálisok ellenezték volna a háborút, ám a búrok nehezen feleltek meg a liberálisok eszméinek. Talán az igazi búrpartiak az ír nacionalisták voltak.

A helyzet összetettsége kítőnően, áttekinthetően jelenik meg a könyv lapjain; kevesebbet tudunk meg azonban a brutalitásokról. A háború okairól többet írnak a szerzők, mint lefolyásáról, hosszú távú jelentőségéről és eredményeiről. A könyv látásmódja és olvasmányossága azonban kárpótol a hiányosságokért.

H. Haraszti Éva